

Inför Sanning och stil 2017: Dokument och nationalitet

”Den svenska utblicken och tvivlets strategier i dokumentärlitteraturen”

Anna Jungstrand

Mitt pågående forskningsprojekt handlar om konstruktionen av röst i modern skandinavisk dokumentärlitteratur och frågan om den svenska särarten och nationell erfarenhet har länge ruvat som en skugga i projektets utkant. I omläsningen av P.O Enquists *Legionärerna* och Peter Fröberg Idlings *Pol Pots leende* (inför en kommande artikel om relationen mellan ”historia” och ”situation” i dokumentärlitteraturen) blev jag påmind om hur figuren av den tvivlande dokumentaristen konstrueras med olika föreställningar om svensk erfarenhet. Analysexemplen hade föga relevans för den artikeln, men på torsdag återvänder jag till dem eftersom de illustrerar ett genomgripande dokumentärlitterärt fenomen – och möjligen även ett problem. Vilka blir konsekvenserna av att omvärldsförståelse och subjektets utblick så ofta och så tydligt förankras i det nationella?

I föredraget kommer jag använda en del av mina tidigare slutsatser om subjektivitet i reportagegenren, särskilt när det gäller ”dissonans”, ”dokumentär auktorisation” och ”ärlighetens retorik”. **Lästips** är därför s. 67-74 i *Det litterära med reportaget* där jag använder Idlings bok som exempel för att beskriva fenomenet, och även löst kopplar det till den modernistiska skönlitteraturen. Finns i fulltext här: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:651856/FULLTEXT01.pdf>

När det gäller mer övergripande tankar om dokumentärlitteratur i förhållande till dess underkategorier av reportage och intervjubok etc., samt hur min forskning ställer sig till faktafiktionsproblematik och performativitetsaspekter, finns lite vägledning i den här artikeln om Svetlana Aleksijevitj och den dokumentära rösten:

<http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tfl/article/view/3727/3089>

”Podiesamtal om samtida norsk virkelighetslitteratur”

Ane Farsethås och Ivo de Figueiredo

Vi kommer til å innlede med å snakke om nasjonale rammer for sakprosaen, og tar sikte på presentere noen tendenser i nyere norsk sakprosa.

Den klareste tendensen i norsk litteratur de siste årene er den såkalte virkelighetsdreiningen i romanen og utforskningen av grensene mellom fiksjon og sakprosa i en ny memoarlitteratur. Denne tendensen har i utgangspunktet lite med nasjonalitet og flerkulturalitet å gjøre (feks Karl Ove Knausgård *Min Kamp* og Linn Ullmann *De urolige*), men i 2016 kom to bøker – én sakprosa og én roman – der virkelighetslitteraturen dreies inn mot flerkulturalitet: Åsne Sejerstads *To søstre* og Demian Vitanzas *Dette livet eller det neste*. Vi kommer til å snakke om disse to bøkene, men også om en begynnende litteratur som tematiserer flerkulturalitet og splittet identitet av skandinaver med blandet opphav, det Ivo har kalt ”bastardenes bibliotek”, eksemplifisert ved Ivo de Figueiredos bok *En fremmed ved mitt bord* og Jason Diakités *En dråpe midnatt*. Altså ikke innvandrerererfaringen som sådan, så mye som etterkommernes behov for å forstå røttene sine.

Av andre bøker som tematiserer nasjon kommer vi blant annet til å nevne Espen Søbys *Käthe, alltid vært i Norge* som en av flere aktuelle fortellinger om andre verdenskrig. Vi kommer også til å nevne Morten Strøksnes *Havboka* og *Et mord i Kongo* som to bøker som dels tematiserer ulike ideer om det norske, og som samtidig representerer noe av det kvalitativt beste innen norsk fortellende/rapporterende sakprosa.

<https://morgenbladet.no/forfatter/ivo-de-figueiredo>

<https://morgenbladet.no/forfatter/ane-farsethas>

”Introducing Euclides da Cunha: Embedded Journalism and the Nature of the Nation” Jobst Welge

Euclides da Cunha (1866-1909) was an acclaimed Brazilian journalist and engineer, famous for his work *Os Sertões (Rebellion in the Backlands, 1902)*, a documentary (yet highly literary) account of the military expeditions promoted by the Brazilian government against the rebellious village of Canudos, in the Northeastern state of Bahia. The settlers of Canudos resisted their being incorporated by the nation state, while the author’s epic reportage mixes sympathy and imperial attitudes in his portrayal of what he regards as the ”backward” inhabitants of the austere landscape of the *sertão*. While *Rebellion in the Backlands* has become a foundational book for Brazilian cultural history, Euclides da Cunha’s writings on the Amazon (*Land without History, 1909*) are less well-known, but they continue the project of defining nation through natural landscape and social antagonism. What can these writings teach us today about how documentary literature positions itself vis-à-vis areas of social and political conflict, and how it negotiates the boundaries between region and nation, reality and literary expression?

The presentation grows out of my interest in Brazilian literature/culture, the relation between modernism and regionalism/nationhood, and is partly connected to my current research project "Amazonian Imaginations: Travel and Temporality in the Tropics."

<http://www.su.se/english/profiles/jwelg-1.294340>

”Att dela upp sitt namn. Projektet ’Minnesrörelser’ mellan två länder, språk, tystnader” Helga Krook

Minnesrörelser. Elise Adrian, Linda Beel, Helga Krook, Hilde Lindroth, Anja Nachaum, Greta Wiedrow är en avhandling i litterär gestaltning (Akademin Valand, Göteborg, 2015) som ställer frågor kring minne, fiktion, dokument och berättande. Utgångspunkten är ett omfattande insamlat material från Tyskland och Sverige med en tyngdpunkt i andra världskriget och det nazistiska eutanasiprogrammet. Avhandlingen, som består av sex separata böcker i en box, kretsar kring familjen som plats för historieskrivning och hur minnen och frånvaron av minnen kan vandra mellan generationer. *Minnesrörelser* kan beskrivas som en gestaltning av en berättarproblematik som undersöks innanför skilda praktiker. Poeten i projektet låter fem författare uppstå och ger dem i uppdrag att skriva fritt utifrån det insamlade materialet. Projektet är i sig själv ett berättarexperiment där avhandlingen är en anhalt, inte ett slut. Det befinner sig delvis inom ett fält som oupphörligt förändras: historien om tyska historier under andra världskriget där den offentliga minnespolitiken spelar en viktig roll. Hilde Lindroths, Elise Adrians, Linda Beels, Greta Wiedrows och Anja Nachaums texter är dock skrivna mellan två språk, två historier, två kulturer, den tyska och den svenska, i en genre som inte finns.

<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/38624>

”Äkta svenskt kaffe i Konstantinopel” **Helena Bodin**

Rubriken är hämtad från ”överstinnan B:s” *Brev och dagboksanteckningar från Broussa och Konstantinopel* (Stockholm, 1919), skriven av Stéphanie Beyel. Föredraget bygger på reseskildringar och annan litteratur som ingår i mitt delprojekt ”Cosmopolitan longings and vernacular belongings”, som tar upp skildringar av Konstantinopel runt decennierna runt förra sekelskiftet, 18/1900, allt inom forskningsprogrammet *World Literatures – Cosmopolitan and Vernacular Dynamics*, lett av Stefan Helgesson.

Jag kommer också att anknyta till en tidigare publicerad artikel, ”Konstantinopels skönhet är av samma art som Stockholms”. Den finns att läsa online i *Dragomanen* 2013, som ges ut av Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul:

<http://www.srii.org/content/upload/documents/3538d5f4-de21-4af6-922a-c1c25d541268.pdf>

Där arbetar jag utifrån ett kultursemiotiskt perspektiv som jag också använt i monografin *Bruken av Bysans* (Norma, 2011). Ett av dess kapitel gäller reseskildringar från munkrepubliken Athos på 1950- och 60-talen, och även det finns online, i en engelsk version, i *Borders and the Changing Boundaries of Knowledge* (eds Brandell, Carlsson & Çetrez, Transactions vol. 22, 2015):

<http://srii.org/Page/Transactions>

När det gäller reseskildringar och minnen har jag också nyligen skrivit om kvinnor och barn på resa i Grekland, om svenska och ryska kulturmöten i form av två flickors minnen, och om Sophie Elkans dröm om Orienten.

<http://worldlit.se/members/helena-bodin/?rsid=researcher&termid=allreach&pID=373>

<http://www.su.se/profiles/f64hb45d-1.183985>